

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Сборник студии, 2016 г.

СЪСТАВИТЕЛ: ТАТЯНА ХУБЕНОВА-ДЕЛИСИВКОВА

**Авангард Прима
София, 2016**

© Автори:

АТАНАС ГЕОРГИЕВ АТАНАСОВ, ДАНИЕЛА БОБЕВА, ДЕНЧО ГЕОРГИЕВ, ДИМИ-
ТЪР НИНОВ, ЕДУАРД МАРИНОВ,
ИСКРА ХРИСТОВА-БАЛКАНСКА, МИРОСЛАВ НЕДЕЛЧЕВ,
НЕЛИ ПОПОВА, ТАТЯНА ХУБЕНОВА-ДЕЛИСИВКОВА,
ЮЛИЯ СТЕФАНОВА, ЯНА ПАЛЪОВА

Рецензенти:

Доц. д-р Георги Манлиев
Проф. д-р Емил Панушев

ISBN 978-619-160-580-4

Авангард Прима

София, 2016

*Всички права са запазени. Авторите носят отговорност за авторството си,
за оригиналността на изследването си, както и за грешки, допуснати по
тяхна вина.*

ПРИСПОСОБЯВАНЕ НА БЪЛГАРСКИЯ КАПИТАЛОВ ПАЗАР В КОНТЕКСТА НА ЧЛЕНСТВОТО НА СТРАНАТА В ЕС	147
--	------------

ЮЛИЯ СТЕФАНОВА

**ADAPTATION OF THE BULGARIAN CAPITAL MARKET
IN THE CONTEXT OF THE MEMBERSHIP OF THE COUNTRY IN THE EU**

JULIA STEFANOVA

ГЕОГРАФСКА СТРУКТУРА НА ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ НА БЪЛГАРИЯ.....	159
---	------------

ЕДУАРД МАРИНОВ

GEOGRAPHICAL STRUCTURE OF BULGARIA'S FOREIGN TRADE

EDUARD MARINOV

ВЛИЯНИЕ НА ЧЛЕНСТВОТО В ЕС ВЪРХУ ЧУЖДЕСТРАННИТЕ ПРЕКИ ИНВЕСТИЦИИ.....	165
--	------------

ДАНИЕЛА БОБЕВА

**THE IMPACT OF THE EU MEMBERSHIP ON THE FOREIGN DIRECT
INVESTMENTS IN BULGARIA**

DANIELA BOBEVA

УЧАСТИЕТО НА БЪЛГАРИЯ В ПОЛИТИКАТА НА ЕС ЗА РАЗВИТИЕ	179
---	------------

ЕДУАРД МАРИНОВ

THE PARTICIPATION OF BULGARIA IN THE EU DEVELOPMENT POLICY

EDUARD MARINOV

УСВОЯВАНЕТО НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СТРУКТУРНИ ФОНДОВЕ КАТО ИЗТОЧНИК ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ В БЪЛГАРИЯ И ДРУГИТЕ СТРАНИ ОТ ЦЕНТРАЛНА И ИЗТОЧНА ЕВРОПА	184
--	------------

ЯНА ПАЛЪОВА

**THE ABSORPTION OF THE EUROPEAN STRUCTURAL FUNDS
AS A SOURCE OF ECONOMIC GROWTH OF BULGARIA
AND OTHER CENTRAL AND EAST EUROPEAN COUNTRIES**

IANA PALIOVA

БЪДЕЩЕТО НА ДЕМОКРАЦИЯТА В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ	197
--	------------

ДЕНЧО ГЕОРГИЕВ

THE FUTURE OF DEMOCRACY IN THE EUROPEAN UNION

DENCHO GEORGIEV

УЧАСТИЕТО НА БЪЛГАРИЯ В ПОЛИТИКАТА НА ЕС ЗА РАЗВИТИЕ

ЕДУАРД МАРИНОВ
Доктор, главен асистент¹

THE PARTICIPATION OF BULGARIA IN THE EU DEVELOPMENT POLICY

EDUARD MARINOV
PhD, assistant professor

Резюме: С присъединяването си към ЕС България поема изпълнението на ангажиментите си към политиката на Европейската политика развитие (ЕПР) в изпълнение на стратегическите цели на ЕС по проблемите на международното развитие борбата с бедността и реализация на Целите на ООН за хилядолетието на развитието. Анализът подчертава ролята и значението на формулирането и изпълнението на националната политика за развитие, допълваща и подсилваща ЕПР, както и предизвикателствата и промените във връзка с ролята на България като донор на официална помощ съобразно ангажиментите си като член на ЕС.

Ключови думи: икономика на развиващи се страни, политика на развитие, многостранна помощ за развитие

Abstract: As EU member state Bulgaria fulfills its commitments to European Development Policy (EDP) in pursuit of the EU's strategic objectives on international development issues, the fight against poverty and the realization of the UN Millennium Development Goals. The analysis underlines the role and importance of formulating and implementing a national development policy of Bulgaria complementing and reinforcing the EDP, as well as the challenges and changes to Bulgaria as a donor of official assistance in line with its commitments as an EU member.

Keywords: economics of developing countries, development policy, multilateral development aid

JEL: F20, F35.

Европейската политика на развитие (ЕПР) е двупластова – от една страна,

¹ Секция „Международна икономика“ на Института за икономически изследвания на БАН, ул.Аксаков №3, гр. София.
Department of International Economics, Economic Research Institute at the Bulgarian Academy of Sciences, 3, "Aksakov" Street, Sofia.
E-mail: eddie.marinov@gmail.com

тя се осъществява от Европейския съюз като цяло, а от друга, отделните държави-членки провеждат национални политики по отношение на трети страни. Тази политика се основава на ДФЕС (чл. 208-213) и на Европейския консенсус за развитие от 2005 г.,² който очертава общата визия на държавите-членки и институциите на ЕС по проблемите на международното развитие и включва общите цели, ценности, принципи и области на политиката на развитие. ЕПР е един от най-важните елементи на отношенията на Съюза с външния свят, заедно с външната политика, политиката за сигурност и общата търговска политика. Основната ѝ задача е премахването на бедността в контекста на устойчивото развитие, допринасяйки по този начин за изпълнението на Целите на ООН за хилядолетието на развитие.³

ЕПР се формира и реализира с помощта на конкретни механизми в рамките на европейските институции. Централно място сред тях заема Съветът на ЕС, заседаващ във формат "министри по въпросите на развитието" веднъж на шест месеца. Определящо при осъществяването на политиката за развитие е предоставянето на помощ за развитие и на хуманитарна помощ, като водеща роля играе Европейската комисия.⁴ Средствата за финансирането на тази политика се осигуряват или от Европейския фонд за развитие (ЕФР), или от един от шестте инструмента за външни действия в общия бюджет на ЕС.⁵ По всеки инструмент съществува комитет, съставен от представители на страните-членки, който регламентира правилата за предоставяне на помощта. С над 82 млрд. евро, предвидени за периода 2014-2020 г., ЕС (европейските институции и държавите-членки) осигурява повече от половината от официалната помощ за развитие (ОПР) в света.

С присъединяването си към Европейския съюз през 2007 г. статутът на България се променя. Страната поема сериозни финансови и институционални ангажименти в рамките на политиката за развитие на Съюза и от получател на международна помощ за развитие тя се превръща в член на една от най-активно действащите организации в международната политика за развитие и най-големия донор в света. Тъй като обаче подготовката за членство не включва политиката на развитие, с влизането си в ЕС България е изправена пред предизвикателството, от една страна, да формулира и изпълнява нацио-

²Вж. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ%3AC%3A2006%3A046%3A0001%3A0019%3AEN%3APDF>.

³ Вж. <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf>.

⁴ Други органи, имащи отношение към ЕПР, са Европейската служба за външна дейност, Икономическият и социален комитет (Секция „Външни отношения“), Комитетът на регионите (CIVEX), и Европейската инвестиционна банка.

⁵ Инструмент, допринасящ за стабилността и мира, Инструмент за предприєдинителна помощ, Европейски инструмент за съседство, Финансов инструмент за сътрудничество за развитие за периода 2014-2020 г., Инструмент за партньорство за сътрудничество с трети държави, Финансов инструмент за демокрация и права на човека по света. За повече информация за инструментите вж. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:2014:077:TOC>.

нална политика за развитие, допълваща и подсилваща ЕПР, а от друга – от държава, доскоро получавала официална помощ, да започне да отделя ресурс за оказването на такава помощ съобразно ангажиментите си като член на ЕС.

Участието в международното сътрудничество за развитие е неразделна част от българската външна политика и се осъществява в съответствие с общата политика на ЕС в тази област. В националното законодателство обаче този въпрос е уреден едва през 2011 г. с Постановление 234 на МС, въпреки че връзките между България и редица развиващите се държави в течение на десетилетия преди периода на прехода са оставили трайна следа в много от тези страни, допринасяйки за икономическото им развитие.

От гледна точка на участието на България в процеса по финансиране на развитието членството ѝ в Европейския съюз ясно очертава нейната позиция на донор. Политиката за развитие изисква ежегодно инвестиране на значителни средства от националния бюджет, а отговорностите на страната, свързани с финансирането на развитието, са дългосрочни и ще стават все по-големи. След 2007 г. България като член на ЕС започва да предоставя ОПР, която за периода 2010-2013 г. е в размер от 40-50 USD,⁶ достигайки през последната година 0.10% от БНД. Поетото задължение за 0,33% от БНД през 2015 г. (или 140 млн. евро) е трудно постижимо, но това е характерно за всички нови страни-членки – никоя от тях не е близо до изпълнението му. Най-добре се представят Малта (0,20%), Естония и Словения (по 0,13%), а в Унгария, Чехия, Латвия, Румъния и Кипър дялът на ОПР е по-нисък, отколкото в България (0,07-0,09%). Единствено Швеция, Люксембург, Дания и Великобритания изпълняват задълженията си в това отношение (за приетите преди 2004 г. държави то е 0.7% от БНД за 2015 г.).

Според Средносрочната програма за помощ за развитие и хуманитарна помощ 2013-2015 г. (СППР) България участва на многостранно и двустранно равнище,⁷ насочвайки своята помощ за развитие към приоритетни за външната политика на страната държави и региони. При тяхното определяне се отчитат традиционните ни исторически, икономически и културни връзки, географската близост и политическата воля за сътрудничество, а също и наличието на специфичен капацитет за предоставяне на помощ и политиките на ЕС на разширяване и съседство. Във връзка с това в СППР като приоритетни за България са посочени страните от Западните Балкани, Черноморския регион, Близкия изток и Северна Африка, както и държавите в процес на след конфликтно възстановяване и страните от Африка на юг от Сахара.

Засега ОПР от България е насочена предимно към покриване на ангажи-

⁶ Данните за размера на предоставяната и получената помощ са на ОИСР, а тези за изпълнението на задълженията на страните-членки на ЕС – на Евростат.

⁷ По многостранна линия България участва в ЕФР, има финансов принос в инструментите за външна помощ на ЕС и към международните финансови институции (Черноморската банка за търговия и развитие, Международната банка за възстановяване и развитие, Международната финансова корпорация).

ментите на страната на многостранно равнище (за 2013 г. – 28 млн. USD към бюджета на ЕС за инструментите на ЕПР, 5.5 млн. за ЕФР, 3.8 млн. за ЕБВР, 6.5 млн. за инструменти за развитие на Световната банка), а минимален ресурс се отделя за двустранна помощ (6.4 млн. през 2011 г. за Замбия и по 0.1-0.3 млн. през 2010-2013 г. за съседни страни в преход – Македония, Косово, Молдова).

Въпреки че поради ниския стандарт на живот обществените нагласи у нас все още са свързани с възприятието, че получаването на помощ е норма,⁸ произтичащите от членството ни ангажименти са недвусмислени – през следващите години и десетилетия политиката за развитие трябва да бъде подкрепяна с все повече средства, което ще рефлектира и върху мястото ѝ във външните отношения на страната ни.

В качеството си на член на Съюза България неизбежно участва както в механизмите за формиране на ЕПР, така и в комитологичната процедура на ЕС по инструментите за предоставяне на външната помощ. Именно в работата на тези комитети страната би могла да отстоява националните си политически приоритети в рамките на осъществяването на европейската политика на развитие. Формално това не е нещо ново, защото в качеството си на член на ООН България е участвала във всички форуми, на които е обсъждана подобна проблематика. С факта на членството ѝ в ЕС обаче ангажираността на страната с тези решения нараства, тъй като ЕС е сред основните участници, формулиращи на решенията, а не просто гласуващи за приемането им. Изхождайки от позицията на член на ЕС, България би могла да намери конкретни ниши, по които да изрази компетентно становище и да въздейства за формирането на политическата линия на Съюза като цяло.

Ако помощта за развитие се разглежда като мярка не само за подпомагане на развиващите се държави, но и като средство за утвърждаване на позициите, връзките и авторитета на страната ни на международната сцена, то България би могла да се възползва от нея за осъществяване на целите на външната и външноикономическата си политика. Това предполага оптимално оползотворяване на предоставяните възможности с цел получаване на максимален резултат както за реципиента, така и за България и нейните интереси и приоритети. В този смисъл ресурсите по линия на политиката за развитие трябва да се използват все по-целенасочено и фокусирано.⁹

Като външна граница на ЕС, България е заобиколена от развиващи се страни, а други такива се намират в непосредствена близост до нея. Инвестициите в стабилността и просперитета на съседите са пряко свързани със сигурността (от гледна точка на имиграция, тероризъм и др.) и с икономическо-

⁸ До 2004 г. като държава в преход България получава официална помощ (1.5 млрд. USD за 2004 г.), като значителна част от нея (637 млн.) са ОПР, възлизаща на 2.5% от БНД на страната.

⁹ Вж. Костова, А. 2015. Политиката за развитие като възможност за българската външна политика, сп. Дипломация, електронно издание, 14.01.2015 г., <http://diplomacy.bg/archives/1376?lang=BG>.

то развитие (потенциални пазари, установяване на трайни търговски отношения, взаимна размяна на инвестиции и т.н.) на собствената ни страна. Ако се използва стратегически, политиката за развитие може да се разглежда и като инвестиция в национален човешки и административен капитал – предоставянето на техническа помощ или участието в международни проекти оказва позитивен ефект и върху съответните български експерти, организации, практики и др. под формата на допълнителни финансови стимули, по-големи професионални възможности, разширени партньорства и укрепен институционален капацитет.

Засега участието на България в Европейската политиката за развитие е свързано по-скоро с финансови ангажименти и със създаване на капацитет за провеждането на българската политика за развитие. Налице са някои положителни резултати в това отношение,¹⁰ но в общи линии страната не успява да оползотвори потенциала от участието си в ЕПР. За тази цел е нужно формирането и провеждането на ясна и дългосрочна национална политика на развитие, повишаването на институционалния капацитет за предоставяне на помощ, както и осигуряването на необходимата подкрепа от страна на българската общественост за пълноценно участие в международното сътрудничество за развитие.

¹⁰ Напр. изпълнението на проект "Българската политика за развитие: прозрачност при създаването на нормативна уредба и програмна рамка", съфинансиран от ЕСФ (вж. <http://bdi.mfa.government.bg/projects/index.htm>); създаването на Българска платформа за международно развитие (вж. <http://www.bpid.eu/>) и др.

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

СБОРНИК СТУДИИ

Съставител: Татяна Хубенова-Делисивкова

Българска
Първо издание

Рецензенти:
доц. д-р Георги Манлиев
Проф. д-р Емил Панушев

Формат 70/100/16
Печатни коли 16
Печат БПС ООД

ISBN 978-619-160-580-4
Авангард Прима

София, 2016